

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента БАЛАБАНА Сергія Миколайовича на дисертацію Артема ОБШАЛОВА на тему «Теоретичні, правові та організаційні засади оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Здійснення державної політики у сфері протидії злочинності безпосередньо пов'язане з результативністю попередження, виявлення та розслідування злочинів. Особливо актуальними у цьому плані є перегляду положень оперативно-розшукової діяльності, кримінального і кримінального процесуального законодавства, вдосконалення криміналістичної теорії і практики розслідування. Вивчення змісту представленого дисертаційного дослідження Артема ОБШАЛОВА за темою «Теоретичні, правові та організаційні засади оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження» вказує на те, що автор спробував реалізувати вказані задачі.

Враховуючи суттєве збільшення кількості як зареєстрованих заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, так і проваджень, підслідних Національній поліції України, неналежне законодавче й організаційно-тактичне забезпечення діяльності суб'єктів оперативно-розшукової діяльності визначається одним з ключових пріоритетів. Необхідна переоцінка й удосконалення традиційної системи оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження, використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності, яке повинне бути заснованим на розробці нових та дотриманні існуючих законодавчих норм, що регулюють зазначену діяльність.

Наведені обставини у своїй сукупності визначили актуальність окресленої проблематики, її наукову, теоретичну та практичну значущість й зумовили вибір дисертантом теми наукового дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Наукові положення дисертації Артема ОБШАЛОВА є обґрунтованими, а

сформульовані висновки і рекомендації – самостійними, логічними й закономірними. Зміст дисертаційної роботи охоплює всі ключові аспекти задекларованої теми дослідження.

Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації насамперед забезпечені:

- професійним вирішенням аспірантом наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження;
- адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті: кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його;
- використанням широкої джерельної бази за темою дисертації і достатнім масивом (список використаної літератури включає 349 найменувань);
- достатньою емпіричною базою, яку становлять аналітичні та статистичні матеріали Офісу Генерального прокурора України; МВС України; результати узагальнення оперативної, слідчої та судової практики за 2022-2025 рр. Опрацьовано матеріали 120 кримінальних проваджень з проблематики дослідження; дані офіційної статистичної звітності Генеральної прокуратури та МВС України за 2002–2025 рр.; зведені результати інтерв'ювання 146 працівників оперативних підрозділів, 107 слідчих та 95 обізнаних осіб;
- відповідністю предметної спрямованості дисертаційного дослідження спеціальності 081 «Право»;
- використанням відповідного зарубіжного досвіду.

Крім того, належний ступінь наукової обґрунтованості результатів дослідження забезпечено завдяки успішному розв'язанню поставлених наукових завдань та правильному оволодінню аспірантом методології наукової діяльності. Йдеться про використання нею системи загальнонаукових та спеціально-юридичних методів пізнання, застосування яких дозволило отримати достовірні й об'єктивні результати дослідження.

На нашу думку, **дисертант правильно формулює мету дослідження.** Виходячи з цього, завжди виникає потреба заздалегідь формувати основу для

виконання майбутніх завдань і цьому сприяє розвиток такого напрямку діяльності оперативних підрозділів, як оперативно-розшукове супроводження кримінального провадження.

Аналіз виконаної дослідницької роботи дає змогу стверджувати, що поставлені завдання виконані, а мету дисертації досягнуто. У проведеному дослідженні обґрунтовані і сформульовані висновки, які є новими для науки оперативно-розшукової діяльності, і які автор виносить на захист.

Окрім зазначених положень в дисертації було висловлено низку інших висновків і пропозицій, які є оригінальними та становлять собою розвиток наявних або вдосконалення ідей та положень, що стосуються досліджуваної проблематики.

Переважає більшість висновків та наукових результатів дисертаційного дослідження Артема ОБШАЛОВА є обґрунтованими, оскільки обумовлені використанням сучасної методології, застосуванням загальнонаукових та спеціальних методів пізнання.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є одним з перших в Україні комплексних досліджень теоретичних і практичних питань оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових теоретично-практичних положень і висновків, які відповідають змістовним ознакам наукової новизни роботи.

На нашу думку, до найбільш вагомих наукових положень дисертації, що характеризуються новизною або її елементами, слід віднести такі:

вперше:

- розкрито структурні елементи оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження та надано його визначення, як комплексу найбільш доцільних гласних і негласних оперативно-розшукових заходів, які здійснюються суб'єктами ОРД та особами, що залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, спрямованого на попередження, виявлення, розкриття

злочинів й встановлення об'єктивної істини при їх розслідуванні та судовому розгляді;

- систематизовано положення щодо сутності, форм та змісту оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження. Ґрунтовно розкрито проблемні питання проведення оперативно-розшукових заходів у попередженні, виявленні та розслідуванні злочинів, напрямів роботи оперативних підрозділів, супроводження справ кримінального провадження;

- на основі сучасних досягнень у сфері управління теоретично обґрунтовано та надано узагальнену модель оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження, яка уміщує в собі правові, організаційні й тактичні положення діяльності працівників оперативних підрозділів на наступних етапах протидії злочинності: підготовка особи до вчинення злочину; затримання особи, що намагалася вчинити злочин, або його вчинила, на гарячому; початок кримінального провадження; проведення досудових слідчих дій; здійснення всіх стадій судового розгляду справи кримінального провадження;

- запропоновано алгоритми дій працівників оперативних підрозділів з виявлення, збору та забезпеченню оперативно-розшуковою інформацією досудового провадження. Враховано проблемні питання здійснення оперативно-розшукових заходів (далі ОРЗ) при попередній перевірці оперативної інформації, у рамках оперативно-розшукових справ. Визначено найбільш ефективний порядок здійснення та поєднання гласних і негласних ОРЗ, що передують проведенню слідчих дій та супроводжують їх в подальшому;

- розроблено механізм використання взаємозалежності норм моралі та законодавчих, нормативно-правових актів у попередженні, виявленні, розкритті та розслідуванні злочинів, у тому числі за допомогою правоохоронних органів, державних установ, ЗМІ; доведено його соціальна необхідність;

удосконалено:

- організаційні й тактичні форми взаємодії оперативно-розшукових підрозділів та слідчих в оперативно-розшуковому супроводженні кримінального провадження;

- методики проведення гласних оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій під час проведення кримінального провадження;

- напрями взаємодії працівників оперативних підрозділів та інших суб'єктів кримінального провадження;

дістало подальшого розвитку:

- форми та методи діяльності оперативних підрозділів щодо оперативно-розшукового супроводження кримінального судочинства;

- інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності оперативних та слідчих підрозділів під час здійснення кримінального провадження.

- теоретичні положення, щодо визначення меж існування оперативно-розшукових правовідносин, їх місце та роль у правовому полі України.

У дисертації запропоновано авторське бачення шляхів розв'язання низки дискусійних питань, обґрунтовано нові теоретичні положення, що розвивають теорію оперативно-розшукової діяльності та відповідають змістовним ознакам наукової новизни роботи, обґрунтовується ряд важливих у теоретичному і практичному плані положень і висновків, одержаних особисто автором.

Особистий внесок дисертанта полягає в тому, що дисертаційне дослідження виконано на основі особистих досліджень автора, усі сформульовані в ньому положення й висновки обґрунтовані автором особисто.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки і пропозиції впроваджені та надалі можуть бути використані у:

- *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення оперативно-розшукового та кримінального процесуального законодавства України;

- *науковій діяльності* – для подальшого удосконалення оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження та методики розслідування окремих видів злочинів на базі сформульованих і викладених теоретичних положень, висновків та рекомендацій;

- *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Оперативно-розшукова діяльність», «Криміналістика», «Кримінальний процес»,

«Організація розслідування злочинів», «Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень», а також при підготовці підручників, посібників, текстів лекцій і навчально-методичних матеріалів, проведенні семінарів і практичних занять з кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено у сьомих наукових працях, серед яких три статті – опубліковані у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, а також у чотирьох тезах доповідей, опублікованих у збірниках науково-практичних конференцій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження оприлюднено в доповідях на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності» (м. Дніпро, 08 грудня 2023 р.); «Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування в умовах воєнного стану» (м. Дніпро, 26 травня 2022 р.); «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 15 березня 2024 р.); «Міжнародна та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти» (м. Дніпро, 16 березня 2026 р.).

Аналіз наукових публікацій дозволяє дійти висновків, що наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані дисертантом, переважно є обґрунтованими, об'єктивними, достовірними та містять елементи наукової новизни, а також підтримані науковою спільнотою.

Оцінка структури та змісту дисертації. Дослідження складається із анотації, вступу, трьох розділів, що об'єднують десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура і обсяг дисертації зумовлені метою і завданнями дослідження, логікою наукового пізнання і вимогами МОН України. Наведена структура роботи дозволила здобувачу повністю охопити предмет дослідження, послідовно і логічно викласти свої здобутки проведеного

дослідження.

Дисертація відповідає науковій спеціальності, за якою здійснено дослідження, написана грамотною юридичною мовою. Робота оформлена у відповідність з вимогами, які ставляться до такого роду праць.

Позитивно характеризує представлену дисертацію багатогранна дослідницька база, в якій використані найавторитетніші теоретичні джерела в галузі оперативно-розшукової діяльності. Автором було проведено глибокий аналіз літератури, присвяченої проблематиці роботи, що сприяло формуванню власної точки зору щодо наявної теми дослідження.

Зміст дисертації свідчить, що автор ґрунтовно опрацював значний обсяг наукових джерел щодо організації оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження. Логічність та послідовність виконаного дослідження забезпечувалися чітко визначеними завданнями дослідження, його об'єктом та предметом. Назва дослідження відповідає обраній спеціальності та суті вирішеної наукової проблеми. Наукова полеміка, що її веде автор на сторінках дисертації, є коректною з дотриманням правил етики наукової дискусії. Дисертація виконана літературною мовою, наукові підходи і рекомендації, сформульовані у дослідженні, мають творчий, самостійний характер. Оформлення роботи відповідає встановленим вимогам МОН України.

Проводячи оцінку змісту дисертації необхідно зазначити, що представлена до захисту робота є завершеним самостійним дослідженням актуальної теми як для теоретичної спільноти науки оперативно-розшукової діяльності, так і для практики. Мета та завдання дослідження визначені автором вірно та логічно співпадають з об'єктом і предметом дослідження. Дисертаційний матеріал викладається послідовно та юридично виважено, що вказує на високий науковий рівень представленого на розгляд дослідження.

Поряд з цим, слід відмітити й деякі дискусійні питання рецензованої дисертації:

1. При розгляді проблемних питань організації взаємодії оперативних підрозділів з іншими правоохоронними органами у кримінальному провадженні,

на нашу думку, автор приділив недостатньо уваги діяльності експертів із зазначеного напрямку діяльності.

2. Висвітлюючи питань тактики подолання протидії професійній діяльності суб'єктів кримінального провадження, автором наголошено, на існуючі факти небажання співпраці зі слідчим та оперативним працівником не тільки свідків, але нерідко і потерпілих, які не повідомляють відомі їм дані про злочин. Робота значно б покращилась, якби дисертант запропонував конкретні шляхи подолання зазначених негативних факторів.

3. У підрозділі 3.1 дисертант розглядає легалізацію оперативно-розшукових матеріалів як процес надання інформації, отриманій під час оперативно-розшукової діяльності, процесуального статусу доказу. При цьому наголошується на необхідності перевірки законності способів її отримання, належності та допустимості. Водночас термін «легалізація» не має достатньо чіткого нормативного закріплення у кримінальному процесуальному законодавстві. У зв'язку із цим доцільно було б докладніше обґрунтувати можливість його використання в юридичній науці та практиці. Також варто було б розмежувати поняття «легалізація оперативно-розшукових матеріалів», «реалізація матеріалів оперативно-розшукової діяльності» та «процесуальне використання результатів оперативно-розшукової діяльності». Ці категорії є взаємопов'язаними, однак не тотожними за змістом.

Водночас наведені зауваження мають, здебільшого, дискусійний характер, відображають наукову позицію рецензента й можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час захисту дисертації.

Загальний висновок: дисертація Обшалова Артема Сергійовича на тему «Теоретичні, правові та організаційні засади оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження» є завершеною монографічною працею, у якій містяться науково обґрунтовані результати, які у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для теорії і практики оперативно-розшукової діяльності.

За кількістю і рівнем публікацій, апробацією на наукових конференціях

дисертація відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40, та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор **Обшалов Артем Сергійович**, за результатами позитивного захисту у спеціалізованій вченій раді заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

**Декан факультету
підготовки фахівців**

**для підрозділів кримінальної поліції
НПУ ДДУВС**

кандидат юридичних наук, доцент

Сергій БАЛАБАН

Підпис Балабана С.М. засвідчую:

Проректор

**Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України**

Олександр ЮНІН